8 22/4
2/6

MARIN STUDIN

SKULPTURE

MCMXIX

O UMETNOSTI MARINA STUDINA.

Nisi ti, koji si stvorio Mene,
Već sam Ja, koji sam stvorio Sebe.
Nisi ti — Svemogući —
Već sam Ja, koji ne mogu ništa i neznam ništa.
Nisi ti, uzvišen, milostiv u bogatstvu svemu,
Već Mi stvorovi tvoji: iz blata, zemlje, ničega.
Nisi ti kome treba da se divimo.
Već Mi.

PUTNIK (HIMNE).

Problem razvoja jugoslavenske umetnosti, problem je odceplenja od nezdrave naše Tradicije. Jer što nam je u svetlosti oblika rekla celokupna naša stara umetnost?

Pa i oni centri svetli od najsvetlijih, koji su stvorili delo doživljenih i propaćenih sadržaja i ovi najreljefniji usponci naših umetničkih izraza loše su delovali na svoju suvremenu umetničku generaciju. Mi imamo plejadu slepih nasledovača i fakira tuđih umetničkih oblika, ali nemamo jedinstvene jedne umetničke Ideje, koja bi određivala sve kulturne izraze i sve oblikovane doživljaje naše epohe.

Iz jugoslavenskih kulturnih oblika izbegao je život u grču kod poroda Novoga Vremena.

Sve razvojne tendencije revolucionarnih nekih umetničkih pothvata morale su pre svega da svladaju u sebi tamne uticaje prošlosti, pa su tek očišćenjem od njih našli rešenje za svoje specifično umetničko i čovečansko saznanje.

Miroslav Kraljević, koji je prvi zadojen idealima impresionizma oblikovao svoje likovno doživljavanje prirode, morao je u prvom redu prekinuti sa starom našom umetnosti sentimentalnih dispozicija i povesne dosetke.

Ili Ljuba Babić mlađi, kod kojega se po prvi put zapaža u punom svetlu ona karakteristična linija savlađivanja uticaja duševnoga nivoa umetnosti Ivana Meštrovića.

Celokupni razvoj ovoga umetnika nerava i duše, što već sada znači kristalizovani jedan kozmos novih i neznanih senzacija biti i prabiti, umetnost Ljube Babića dokazuje, da su nagomilane naše kulturne energije zrele za nova stvaranja i nove ciljeve.

Konture istoga razvoja zapažaju se u umetničkom delu Marina Studina. Kao vaskoliki skoro najmoderniji naši vajarski i slikarski izrazi, crpla je i umetnost Marina Studina prve svoje životne sokove iz istoga vrela, iz kojega ih je crpio i Ivan Meštrović.

I dok najraniji radovi odavaju i nesumnjive tragove tiranskih impulza Meštrovićeva oblika, smernica celokupnog daljnjega razvoja vodi svesno i ubedljivo putovima sopstvenih umetničkih doživljaja i ideja, koji se već bitno razlikuju od idejnog kruga Meštrovićeva sveta i njegovih umetničkih realizacija.

Marin Studin je preboleo umetnost i kozmičke principe umetnosti Ivana Meštrovića i njegovih epigona.

Oblikovane istine govorene širokim jednim vajarskim govorom mogu da nas ubede i mi verujemo u paroksizam jedne duše, koja je u triumfu pobedila tradicionalne naše umetničke Laži.

I to je za nas historijsko značenje umetnosti M. Studina.

U današnje vreme, gde je borniranost nacionalističke tesnogrudnosti sazdala sankrosanktne dogme u koje nitko ne sme da posumnja, u godini najzasukanijih kulturnih kerjenština naroda jugoslavenskoga, u atmosferi, gde izraz narodne pesme u obožavanim formama Kosovskoga Panteona i Vojnovićeve „Smrti Majke Jugovića“ znači kulminaciju najkulturniiih naših oblikovanih doživljaja, u ovom vaz-

duhu se protest zaječavi i stisnuta pest Studinovih realizacija doimlju kao orijaško ozdravlenje, kao očišćenje i Preporod.

Uzmemo li umetnost M. Studina kao zaokruženu celinu, koja ga prikazuje kao umetnika, koji nam ono, što hoće i ume da kaže na način adekvatan i svladavajući suvereno materijal, izbija kao najviša nota svesno rešenje problema meštrovićanizma i onih negativnih i tamnih uticaja, koji danas dominiraju u formama i životnim izrazima jedne cele umetničke generacije.

Za M. Studina imade umetnost Ivana Meštrovića posvema drugo značenje no recimo za Rosandića, Račkoga, Kljakovića i druge. Dok je za ove epigone i satelite Meštrovićeve, Ivan Meštrović tragična krivnja, za M. Studina Ivan je Meštrović jedna prebrođena etapa, kroz koju je u interesu skulpturalne svoje dikcije morao proći, ali koju je već tokom procesa umetničkog stvaranja pobedonosno u sebi svladao.

Ovo svladavanje nutarnjega konflikta između svetlih instinkata stvaralačke duše, što u neotkrivenim dubinama oseća Novo i tiranskih uticaja jednog gotovog i rešenog umetničkog sveta, manifestuje se kod Studina u postepenoj emancipaciji i od poslednjih reminiscencija Meštrovićeva formalnog izražavanja.

Meštrović je našao adekvatnu formu velikih dimenzija za svoje posebne sadržaje, koje je pio iz krvi naših jučerašnjih rana i stradanja.

Ivan Meštrović je iskrenost nacionalne naše faze Razvitka. I ništa nije bilo naravnije no da ovakova jedna sadržajna forma, što je zaista živela intenzivnim životom, zaslepi umetnika grandioznošću činjenice, pa da ga zavede na imitovanje.

Svest o neodelivosti forme i sadržaja, o identitetu koncepcija i njenih formalnih materijalizacija u svetu zazbiljnosti još nije bila doprla do ječavosti rešenoga konflikta.

Pa je za plejadu Meštrovićevih epigona bio svet materijalnih oblika, bez obzira na život njihovih sadržaja, jedina realnost. Svi su ovi verovali, da su im sadržaji pod svaku cenu identični s Meštrovićevim i da je zato naravno, da im i zazbiljni obiici budu srodni.

Saznanje je još hlapilo u materiji.

A Materija je u zapretnom užasu strunila u Život.

Bila je početak i kraj, sadržaj i poslednje saznanje. I tako dugo dok onima, koji je gledahu ne osvanu u svesti, da postoji život i s onu stranu materijalnih simbola oblika, metafizičke relacije jednom sveoplodnom sadržaju, što čeka objavlenje, tako je dugo samoživost materije, bez odnosa životu, bez relacije vasmiru i čoveku, stvaraocu i poslednjem određenju, tiranizovala legione zasisanih parasita, koji su bezglavo obavljali svoju nasledovačku rabotu i u bezbrojnim varijacijama pričali vazda isti nesopstveni i beživotni tema: Ivan Meštrović.

Marin Studin je već na iskonskoj tačci umetničkoga svoga stvaranja znao da su mu sadržaji odvirci drugoga vrela od onoga Iv. Meštrovića. Njemu je bilo jasno odmah na početku, što je Račkome, Rosandiću, Kljakoviću bila tajna za celoga stvaralačkoga procesa, da divergentni umetnički sadržaji traže i različite umetničke forme.

To je dovelo do konflikta.

Studinove su se umetničke koncepcije razvijale odeljeno od gotovih Meštrovićevih oblika.

I nutarnja linija razvoja Studinovih umetničkih sadržaja ide isporedno s linijom razvoja njegove skulptorske dikcije.

I serija reprodukcija ovoga sveska pokazuje jasno, kako se umetnik oslobodio svih uticaja Meštrovićeva formalnog izražavanja i kako su na poslednjoj meti njegovi divergentni umetnički sadržaji našli i posebne svoje izražajne oblike, koji ne stoje više ni u kakovom odnosu s formama Meštrovićeve hijeratičke dikcije.

Marina Studina porodi isti krš dalmatinske grude, koji porodi i Ivana Meštrovića. Oba nikoše iz istoga krila, koje im utisnu u dušu prve impresije bede, krvava i naporna Rada i kao apoteoza nadčovečanskoga stradanja — ropstvo ukatančenoga jednoga celoga naroda. I oni su posle krvarili rane, što su vekovima zasecavo pekle ranjavu bolećivost našega tela.

M. Studin rodio se god. 1895. u Kaštelima i prve je godine svetskoga zatora bio upravo dorasao do buzdovana i do bojna koplja. Uzelo ga u vojsku i umetnik je mesom i nervima proživljavao sve faze užasa čovekove tragedije u prvom početku dvadesetoga veka.

Marin Studin proživeo je i prepatio Raspeće i poslednji Napor prije otkrivenja naroda našega.

I u ovom krvavom bezimenom užasu, koji je bio zahvatio naše Vreme, porodila su se sva dela M. Studina.

I tek pozadina svih razvojnih faza svetskoga poklaća od onog sivog časa na Početku do zakliktave emfaze zapaljene današnjice baca živo svetlo u idejnu oblast Studinovih dela.

Ideja realnih oblika svih historijskih izraza Vremena, koje doživesmo, vodiće nas kod promatranja Studinovih umetničkih dela, ovde reprodukovanih.

„Č e ž n j a". Umetnikova ispovest. Kao preludij jednoj paćeničkoj pesmi o čemeru i protestu duše, što u stvaranju proživljuje sve užase čovekove Kalvarije.

Onoga očajnoga dana, kada su austrijske kasarne zapretile da zadadu poslednji udarac propetomu narodu, kada su sve svetle energije u apatiji potamnile, ostade u umetniku neizbrisiva impresija bola i jauka, što posle ožive u velikim oblicima „M a d o n e r o d a m o g a" i mučeničke „K a l v a r i j e" martira za Ideju.

Ovde se naravno i izvoljno dotiču i koncepcije rođene iz iste krvi i istoga čemera i oblikovane materijalizacije ovih sadržaja kod Ivana Meštrovića i M. Studina. No i ovde ne kopira Studin Meštrovića, nego s t v a r a oblike jednake kao i on, jer su mu na ovoj tački sadržaji još vazda identični sa sadržajima Meštrovićeve umetnosti. Poslednji očajni napor naroda u borbi za spasenje. Simvolična majka pritište na grudi decu, kojoj će nepravda doskora da poseje kosti po poslednjoj od večnih „K a l v a r i j a" naših.

Učinjena je nepravda. Nitko pod suncem nije imao prava da pošalje na klaonicu hiljade naroda, hiljade ljudskih života, da unište u nedostojnom i neljudskom besu hiljadu puta toliko hiljada drugih ljudskih života. A ipak je ta evropejska klaonica jedan fakat u koji mora svaki da veruje. Ona jest. Ona jest.

A zašto? Granitno pitanje, što čeka odgovor glasi: a čemu taj luđački harakiri čovečanstva kulture našega veka? Koji je dublji smisao prolivenoj krvi, mukama golemim i slomljenom verovanju?

I ovo pitanje postavlja sebi Studin, koji na koncu posumnja u određenje, u smisao, u vrlinu, u ideale. Što dakle?

„O d m a z d a" rešava konflikat između prvoga pojava ujedive sumnje i zanosa rasne energije, što veruje u snagu i definitivno oslobođenje, unutar granica čovekove duše. — Rešenje treba čovek da nađe pre svega u sebi. Sumnja se zagrizuje u sopstvene prste i škrgutnuvši zubima zatomljuje bol.

I na ovoj se tački odeljuje Studin od životne oblasti Meštrovićeve umetnosti.

Za Meštrovića ne postoji jedna kategorija čovekove duše, kao jedna svesilna energija, koju čovečanstvo na svom putu u Novo mora da spozna i u nju poveruje. Jedina ideja Meštrovićeva sveta je princip rasne snage, svirepih energija nacionalne svesti u borbi za slobodu. Vera u fizičku snagu. Kraljević Marko.

K r a l j e v i ć M a r k o i O d m a z d a.

U opreci između ova dva sveta umetničkog ostvarenja, razmahivog rešavanja buzdovanom i logikom šake i onom — oduhovljenog svladavanja problema, što se u „O d m a z d i" odigrava — u tihom užasu razapete duše, što je posumnjala u Ideal, evo ova načelna opreka obeležava smer, kojim se odsele razvija umetničko delo M. Studina.

Marin je Studin u s e b i s v l a d a o životnu ideju umetnosti Ivan Meštrovića.

Svetski je Rat na umoru u užasnoj agoniji iskrvario. Saznanje.

Sve je bila Laž. I zanos i himne i patriotske besede i barjaci i sveta mržnja i bes. Sve je bila golema, nebotična, krvava Laž.

Pa kad je onda o dvanaestom času čovečanstvo na Golgoti stradanja osetilo u ispaćenim grudima prve porive vaskrsle duše i čovekova dostojanstva, skrši se golema zgrada svih baštinjenih vrednota i posvećenih članaka vere u ime Boga i u ime Kralja.

A u razbojište mrtvih vrednota, kad se već uzdrmala vera u sve tečevine kulture, znanosti, umetnosti i vere, zurio je samo jošte ispijenim i praznim očima „Usud", slednuti simbol poraza i bankrota svih kulturnih oblika u predvečerje zapaljenog Patosa evropejske komune 1919.

Veliki obračun s jučerašnjim dugovljem.

Ali iz svih strahota, što ih prepati čovek, iz rana, bolova, krvi i leševa ustremi se u gordom i samosvesnom naponu mišaka i snage prva na Svršetku čovekova ruka, da pokaže nihilističku figu svim autoritetima ovoga sveta.

„Tragedija čovekova roda".

„Vi za mene naprosto niste. Pa ako imade pravde, svrhe, ako postoje čovekove suze, patnje, čežnja i ideali, vi ne možete biti, vi idoli srednjevekovne tame naših mozgova, vi jučerašnje luči naših trikolornih zanosa i sramota. Vi niste.

I po prvoj ovoj čovekovoj ruci, koja se u gnjiležu evropskog smetišta usudila da dirne u autoritet i u stare oblike, po prvoj ovoj čovekovoj ruci uspinje se u nesvesti i neverovanju čovečanstvo u visine, u svetlo, u slobodu.

Čovek na pijedestalu sutrašnjega Verovanja.

Čovek kao jedina vrednota sutrašnjih Razvoja.

Čovek kao merilo svega.

Ne čovek kao heroj, nego čovek kao svemoguća energija Duše.

Ne božanstvo, nego čovekova duša.

Lenjin i Početak stvaranja.

Umetnost Marina Studina posle golemog obračuna u „Usudu", posle sloma svih religioznih, etičkih i estetskih vrednota zalazi u staze jednog umetničkog podcrtavanja stvaralačke duše i stvara oblike jednog vrlo sopstvenog ekspresionističkog kvaliteta.

Slutnja. Slovenska melodija. Čežnja.

I od ovoga časa bilo je potcrtano umetničko ja ono primarno u sledu umetničkog stvaranja. Triumfovala je svest o samovlasti stvaralačkog subjekta.

A ova mnogovredna činjenica značila je u jednu ruku slom uticaja meštrovićijanskih šema, a u drugu podređenje objekta stvaralačkom subjektu.

Emancipacija od šema određene izražajne vrednote.

Oslobođenje od samovlasti čovekovih setila.

Slom vere u bespogrešnost setila i suton umetnosti impresionizma.

Ne razum, nego čovekova duša.

Ne senzacije setila, nego saznanje intuicije.

Krivulja uspona Studinova razvoja pruža od Madone roda moga do Tragedije čovekova roda jedno rešenje, jedan zaokruženi umetnički izraz, koji je prešao sve faze pročišćavanja tradicionalnih oblika do apsolutne negacije svega što jest.

U „Slovenskoj melodiji" realizovao je Studin na način, koji se posvema razlikuje od svake konvencije, jedan svoj umetnički doživljaj, kojim je pokazao novi put u buduća rešavanja.

„Slovenska melodija" obeležava onaj drugi smer Studinova umetničkog razvoja, smer, koji na početku ostvaruje tek jednu slutnju o budućim formama, i koji vodi od pojavne afirmacije objekta, kao jednog prirodnog fakta, višem jednom stepenu apstrakcije i oduhovlenja okolnoga sveta, koje svojim umetničkim svrhama određuje sve realne oblike prirode.

Zornost i jasnoća prirodnog objekta nema ništa zajedničko s jasnoćom i zrelošću umetničkoga objekta unutar od prirode odeljenog umetničkog kozmosa, koji žive svojim posebnim životom, oblicima, moralom i religijom.

Analogija s prirodom, što je pradavna greška našega gledanja umetnosti, pokvarenog klasicističkim idealom apsolutne lepote i prirodnosti, što oboje nisu nikakovi umetnički atributi, analogija s prirodom može samo rđavo da upliviše na čistoću umetničkoga dojma, ona odvraća od nutarnje melodije umetničkoga dela i celi proces doživljavanja umetnosti svodi na ćutilno ispoređivanje s prirodom.

Mi na taj način osporavamo umetniku suverenost unutar sveta njegove stvaralačke delatnosti, kad mu postavljamo jednu kategoriju — prirodu, — koja gospoduje nad njegovim htenjem i načinom realizovanja ovoga htenja.

„Slovenska melodija“ je manifestacija muzičkog jednog umetničkog doživljaja, ona je realna forma u kojoj se objavio jedan umetnički sadržaj, ona nije odblesak jednog prirodnog objekta.

Pojavni oblici „Slovenske melodije“ stoje u relaciji samo prema unutar, prema psihičkom umetničkom sadržaju, oni ne stoje ni u kakovom odnosu prema vani, prema prirodi.

I u tome leži tajna apartnosti ove umetnine u kojoj je Studin bez sumnje našao jedan novi izraz svoga umetničkoga doživljaja, te je ovo karakteristična linija razvoja umetnosti M. Studina.

Ali dela ova jednoga solidnoga znanja i pre svega intenzivnoga doživljavanja znače u svojoj bespolnosti naše savremene umetničke kulture, događaj, čovečanski, zakliktavi, svetli događaj.

Umetnost Marina Studina pokazala je put, kojim treba da krenu sve razvojne energije sutrašnje umetnosti naše.

Na putu Oslobođenja od baštinjenih vrednota i katarze svih naših jučerašnjih životnih izraza.

ILKO GORENČEVIĆ.

Mapa skulptura Marina Studina štampana u tisuću primjeraka.

Broj 393

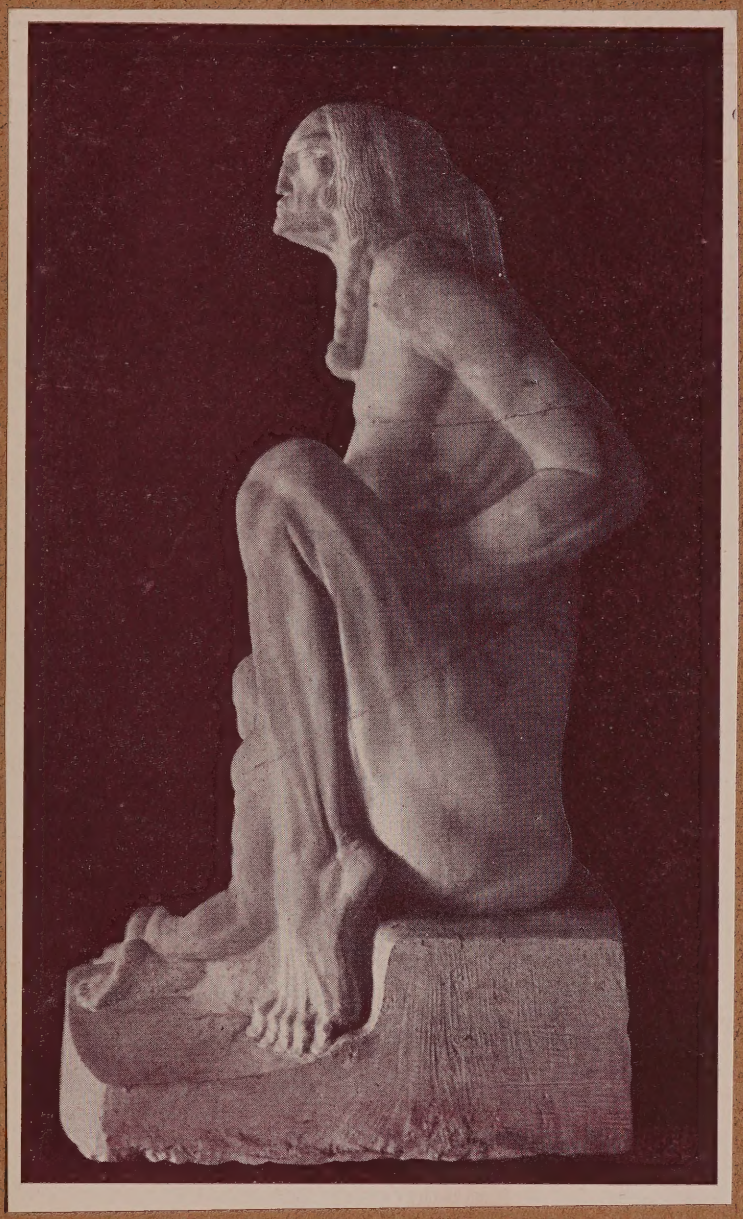

MADONA RODA MOGA (La mère de mon peuple)

KALVARIJA (Calvaire)

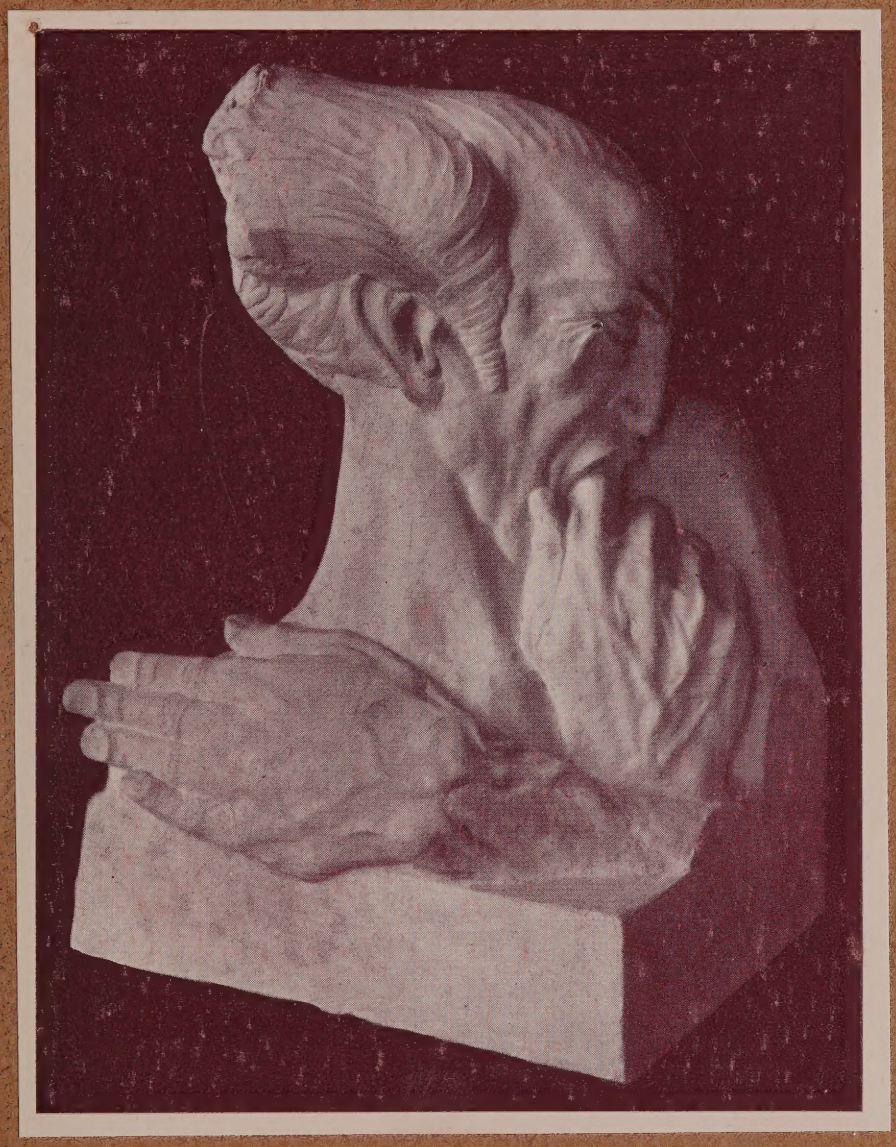

ODMAZDA (Revanche)

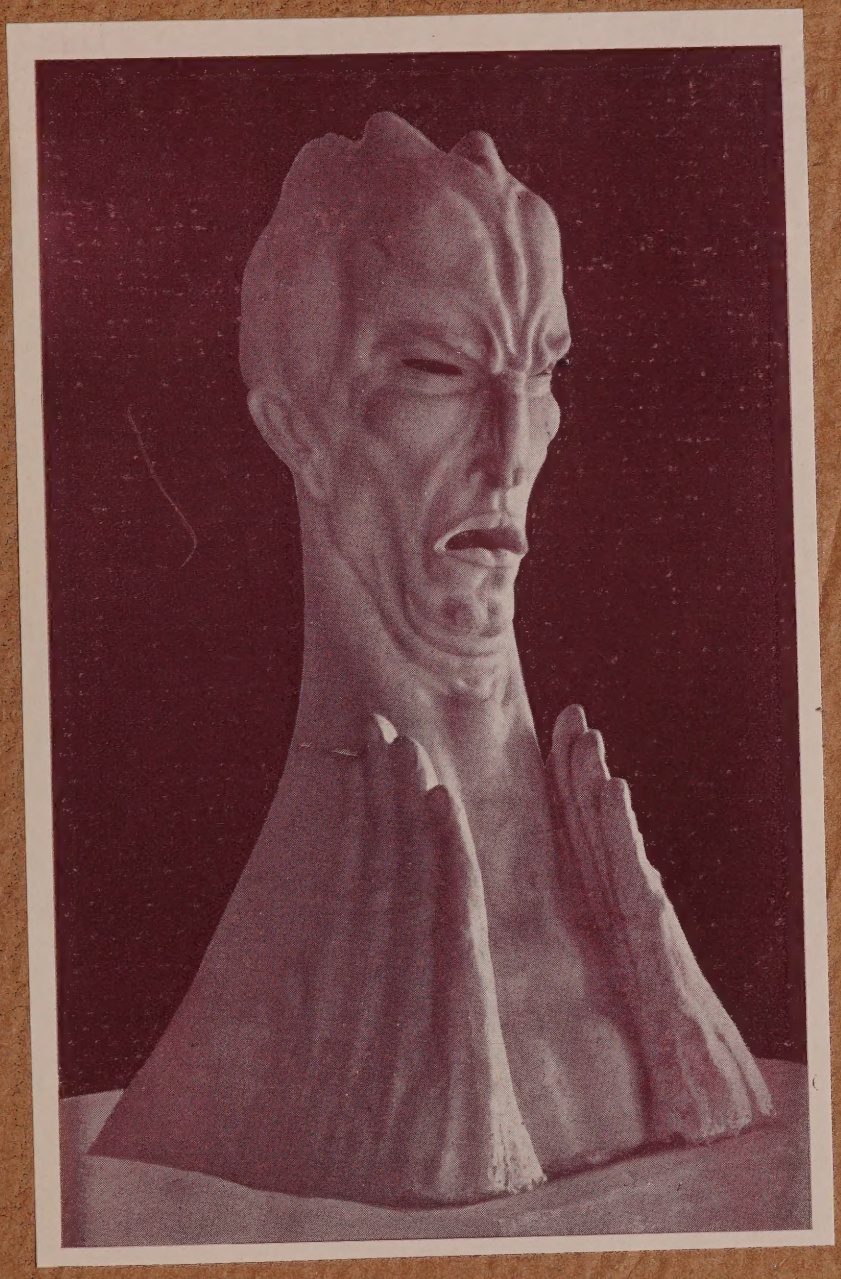

USUD (Destin)

TRAGEDIJA ČOVEKOVA RODA (Tragédie humaine)

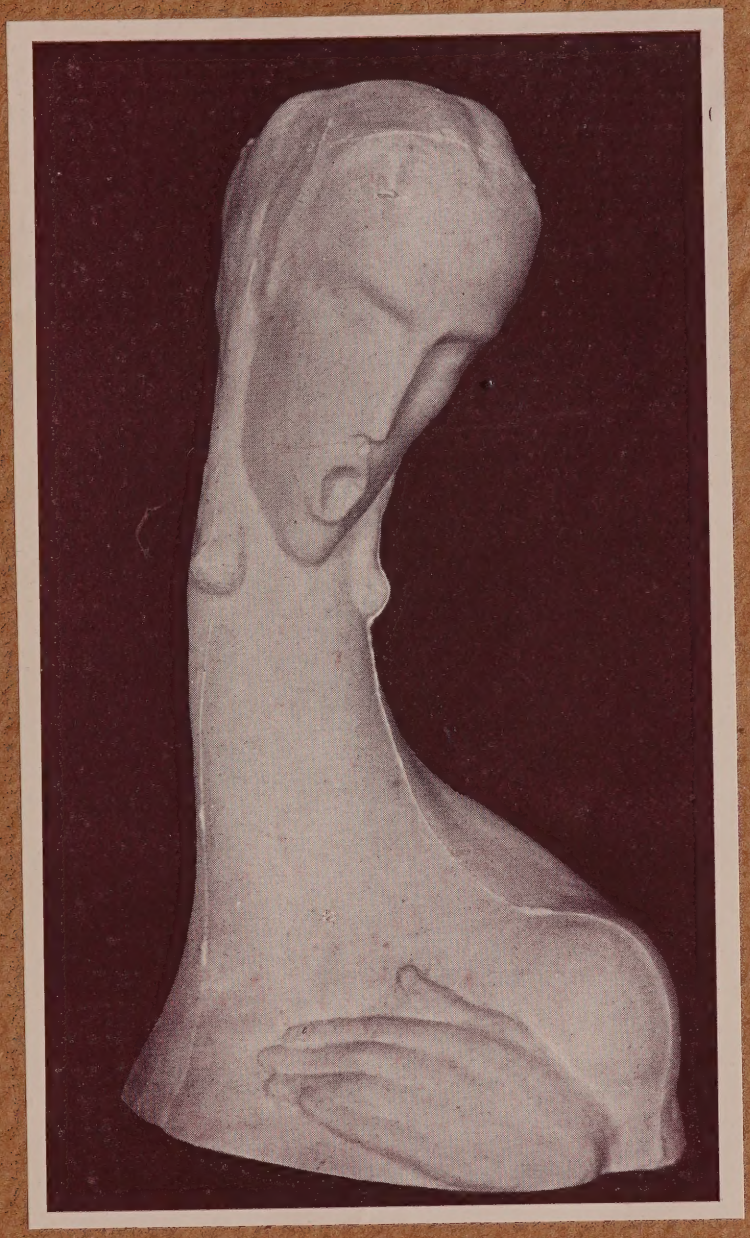

MELODIJA (Mélodie)

NAKLADOM „PLAMENA“
ZAGREB.